

1.2. Honnan jön ez a nyelv?

Hogyan érkezett ide?

A magyarok valamikor Kr. e. 1000 körül elváltak rokonaiktól, és az Urál hegységből délebbre vándoroltak, a Kaszpi-tenger környékére. Itt csatlakoztak az ótörök népekhez. Közben nem adták föl finnugor nyelvüket (melyet innentől már „ösmagyaroknak” nevezhetünk), bár sokan közülük két-nyelvűek lehettek: ösmagyarul és ótörökül is beszéltek. Ezt valószínűsíti sok régi átvétel az ótörökből, látszik, hogy a magyarok tőlük ismertek meg számos civilizációs dolgot: *búza, disznó, tükör; betű, szék* stb.

Mire az ösmagyarok – talán a Kr. u. 5. század körül – elkezdtek nyugat felé húzódni a mai Ukrajna területén keresztül, már teljesen feledésbe merült finnugor származásuk. Nem tudták, hogy nyelvüket honnan hozták magukkal, hiszen ekkorra már ezeröttszáz éve külön éltek legközelebbi nyelvrokonaiktól, a többi ugoroktól: a manysiktól (voguloktól) és hantiktól (osztjákoktól) – nem is beszélve a tőlük még régebben elszakadt finnekről és szamojédekről. Törökös volt a fegyverzetük, az ötvösművészetük, a temetkezésük. Sok ótörök szót keverték beszédükbe, ótörök neveket használtak, pl. *Árpád* (magyar kicsinyítő *-d* képzővel), *Gyula*, *Csaba* a férfiaknál, *Sarolt*, *Enéh* a nőknél. Úgy vélték, hogy maguk is a törökségből származnak (még ha másképp is beszélnek), s ők is rokonai a nagy erejű mongol hadi-népnek, a hunoknak és „királyuknak”, Attilának (élt Kr. u. 406–453). Így írták később a középkori krónikák, ezt tanították évszázadokig az iskolákban, mígnem a 19. század során a tudomány bebizonyította a nyelv finnugor eredetét. Ám a hun–magyar rokonság (sőt: testvérség!) gondolata

mint romantikus mítosz sokáig tovább élt, olyannyira, hogy ma az Attila az egyik leggyakoribb férfinév a magyaroknál!

Miért nem hasonlít a rokonaira?

Amikor kiderült, hogy a magyar finnugor nyelv, s hogy rokonai a távoli északon élnek, a művelt magyar közönség ezt csalódottan fogadta: valami látványosabbra számított. Attila fényes hadaihoz képest lapp prémgyűjtők, tundrai nomádok, finn halászok? Halszagú rokonság?

Pedig ez az igazság. Háromezer éve annak, hogy a magyar elvált a rokonaitól az Urálban. Ennyi idő alatt minden nyelv sokat változik, így a mai magyarnak a finn vagy észt, de még a manysi is – egy-egy szó kivételével – érthetetlen, ugyanúgy, mint a mai franciának a hindi, az angolnak az orosz: ezek is rokonok, és kb. ugyanennyi ideje váltak el egymástól. (Persze ott is megőrződtek meglepő hasonlóságok: a ’nővérem’ angolul *my sister*; oroszul *majá szisztrá*.)

A magyar nagyon is hasonlít a rokonaira, csak ez nem felszíni hasonlóság, inkább olyan, mint a biológiában, ahol a hagyma és a liliom – tudományos értelemben – nagyon hasonló növények, besorolásuk alapján közeli rokonok, még ha ez ránézésre nem is nyilvánvaló. Láttuk, hogy a finnugor szókezdő „p”-nek a magyarban „f” felel meg. Ilyen szabályosan ismétlődő különbség nem lehet véletlen: ezért tartja ezt a nyelvészetet a közös eredet bizonyítékának (lásd **5.1.**). A finnugoron-urálin kívül semmilyen más nyelvcsoporthal nem lehet ilyen szisztematikus eltéréseket (azaz nem csak egyetlen példára szorítkozó megfeleléseket: hangtörvényeket) kimutatni, hiába igyekeznek mindmáig lelkes amatőrök megtalálni a magyar nyelv „igazi” rokonait.

A legközelebbi rokont, a manysi (vogul) nyelvet már csak pár ezren beszélik Szibériában, de szerencsére a kutatók (magyarok, oroszok, finnek) az utóbbi százötven évben

bőséges adatokat, szövegeket jegyeztek föl. Háromezer év alatt a magyar és a manysi jócskán elkülönbözött, de még ma is lehet olyan mondatokat összeállítani, melyeken a laikus számára is látható a rokonság:

<i>manysi</i>		<i>magyar megfelelője</i>
fonetikus jelekkel	magyaros írással, közelítőleg	
xūrəm	húröm	három
nē	né	nő
witnəl	vitnöl	vizből
xūlpəl	hūlpöl	hálóval
xus	husz	húsz
xūl	húl	halat
pūyi	púgi	fog

A hangzás eléggé más, mint a magyar: az [x] jel erős „ch” (német *Bach*), a [w] inkább „u”-szerű (angol *we*), a [ɣ] inkább a raccsolt „r”-re hasonlít. A betű fölötti vízszintes vonal a hosszúság jele. Persze a legtöbb manysi mondat nem ilyen, de mindenütt fellelhetők rokon szavak és nyelvtani elemek. A manysi nyelvtani szerkezet – az előljárók hiánya, a szórend – alapvetően azonos a magyarral, de nincs névelő és nincs tárgyrag (magyar *-t*).